

ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่

ทะเบียนเลขที่ สช 68100259

เพื่อให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ คำขอเลขที่ 67100358 ทะเบียนเลขที่ สช 68100259 ซึ่งมีรายการทางทะเบียนตามบัญชีแนบท้ายประกาศฉบับนี้

ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่วันยื่นคำขอขึ้นทะเบียน 8 กรกฎาคม 2567

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. 2568

(นางสาวนุสรา กาญจนกุล)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

๓๕๐๘ X ๒๕๖๘

ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่

Hawm Huabawn Krabi Upland Rice หรือ Khao Rai Hawm Huabawn Krabi

- (1) เลขที่คำขอ 67100358 ทะเบียนเลขที่ สช 68100259
- (2) วันที่ยื่นคำขอ 8 กรกฎาคม 2567 วันที่ขึ้นทะเบียน 8 กรกฎาคม 2567
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน จังหวัดกระบี่
- ที่อยู่ ศาลากลางจังหวัดกระบี่ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ 81000
- (4) รายการสินค้า ข้าว
- (5) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ หรือ Hawm Huabawn Krabi Upland Rice หรือ Khao Rai Hawm Huabawn Krabi หมายถึง ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวซ้อมมือ ที่แปรรูปมาจากข้าวเปลือกพันธุ์หอมหัวบอน ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวไร่พื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดกระบี่ เป็นข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง ข้าวกล้องมีสีน้ำตาลแดง ส่วนข้าวซ้อมมือจะมีสีขาวขุ่นปนน้ำตาลแดง รูปร่างเรียวยาว เมื่อหุงสุกใหม่ข้าวจะนุ่มและมีกลิ่นหอมเหมือนเผือกปลูกและแปรรูปในขอบเขตพื้นที่จังหวัดกระบี่

ลักษณะของสินค้า

- (1) พันธุ์ข้าว : พันธุ์หอมหัวบอน
- (2) ประเภทข้าว : ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวซ้อมมือ
- (3) ลักษณะทางกายภาพ
- ข้าวเปลือก เปลือกเมล็ดสีฟาง พบลักษณะร่องน้ำตาลและกระสีน้ำตาล
 - ข้าวกล้อง สีน้ำตาลแดง รูปร่างเมล็ดเรียวยาว มีจมูกข้าว และเมื่อหุงสุกใหม่ จะมีกลิ่นหอมเหมือนเผือก และมีความนุ่ม
 - ข้าวซ้อมมือ สีขาวขุ่นปนน้ำตาลแดง รูปร่างเรียวยาว เมื่อหุงสุกใหม่ข้าวจะนุ่มและมีกลิ่นหอมเหมือนเผือก
- (4) ลักษณะอื่น
- ความชื้น ไม่เกินร้อยละ 15
 - พันธุ์ข้าวอื่นปน ไม่เกินร้อยละ 8
 - สิ่งเจือปน ไม่เกินร้อยละ 2

กระบวนการผลิต

การปลูก

- (1) ปลูกโดยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมหัวบอนที่มีคุณภาพจากแหล่งที่เชื่อถือได้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพได้ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ หรือมาจากแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์มาตรฐานของกรมการข้าว
- (2) ข้าวไร่หอมหัวบอนกระบี่ ต้องปลูกในเขตพื้นที่จังหวัดกระบี่เท่านั้น
- (3) ช่วงฤดูเพาะปลูก ในช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคม หรือตามความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศ
- (4) สามารถปลูกได้ทั้งการหยอดข้าวแห้ง การหว่านคราดกลบหรือไถกลบ และการปลูกในพื้นที่ไร่หรือปลูกแซมระหว่างแถวปาล์มน้ำมันและยางพารา
- (5) การเตรียมดิน มีการไถตากดิน ด้วยวิธีการไถตะ ทำการไถแปร ไถคราด หรือปรับปรุงสภาพดินตามความเหมาะสมแต่ละพื้นที่

การดูแลรักษา

- (1) การใส่ปุ๋ย ควรใส่ปุ๋ยอย่างน้อย 2 ครั้ง หลังจากปลูกในระยะกล้า และช่วงก่อนออกรวงหรือตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่และพัฒนาการของต้นข้าว
- (2) ควรทำการกำจัดวัชพืช กำจัดโรค และแมลงศัตรูพืชตามความเหมาะสม ด้วยวิธีการที่ไม่ส่งผลเสียต่อข้าวและสิ่งแวดล้อม
- (3) การให้น้ำ โดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องให้น้ำอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นระบบการปลูกที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก

การเก็บเกี่ยว

- (1) เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงเดือนตุลาคม - มกราคม หรือตามความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศ
- (2) การเก็บเกี่ยว สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้เครื่องจักร การใช้แรงคน การเก็บด้วยแกระเก็บข้าวหรือเคียว เป็นต้น
- (3) การตากข้าว ต้องมีการทำความสะอาดลานตาก ไม่ตากกับพื้นโดยตรง มีวัสดุที่สะอาดและแห้งรองรับ และมีวัสดุสำหรับคลุมกองข้าว หรือใช้เครื่องจักรอื่นที่ได้มาตรฐาน
- (4) ข้าวเปลือกที่จะนำมาแปรรูปต้องผ่านการนวดข้าว การลดความชื้นอย่างเหมาะสม และมีการแยกสิ่งเจือปนออกจากข้าว
- (5) การแยกสิ่งเจือปนออกจากข้าว จะต้องใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดแยกสิ่งเจือปน เช่น กระด้งผัด เครื่องสีผัดหรือเครื่องจักรที่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

- (6) การเก็บรักษาข้าวเปลือก ควรเก็บในยุ้งฉาง หรือสถานที่จัดเก็บที่ดี และมีอากาศถ่ายเท มีไม้แผ่นรองหรือวัสดุอื่นรองให้สูงจากพื้น ไม่วางบนพื้นโดยตรง

การแปรรูป

- (1) ข้าวเปลือกที่จะนำมาแปรรูปต้องผ่านการลดความชื้น ให้มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 15
- (2) ต้องทำการแปรรูปในเขตพื้นที่จังหวัดกระบี่

(3) ผู้แปรรูป หรือโรงสี

(3.1) จะต้องขึ้นทะเบียนเป็นผู้แปรรูปข้าวไร่หอมหัวบอนกระบี่

(3.2) โรงสีต้องตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยให้ระบุชื่อโรงสี และสถานที่ตั้งในทะเบียนผู้แปรรูป

(3.3) ต้องทำความสะอาดเครื่องจักรและอุปกรณ์สำหรับการสีข้าวก่อนทำการสีข้าวทุกครั้ง

(3.4) ต้องทำการตรวจสอบคุณภาพของข้าวเปลือกก่อนสีทุกครั้ง

(4) การแปรรูปต้องมีการบริหารจัดการเรื่องต่อไปนี้

(4.1) การรับซื้อข้าวเปลือก

(4.1.1) ต้องมาจากเกษตรกร สถาบันเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ผลิตข้าวไร่หอมหัวบอนกระบี่

(4.1.2) มีการตรวจสอบคุณภาพของข้าวเปลือก

(4.1.3) มีสถานที่จัดเก็บข้าวเปลือกแยกออกจากข้าวชนิดอื่น หรือมีมาตรฐานการป้องกันการปนกับข้าวชนิดอื่น

(4.1.4) การเก็บรักษาข้าวเปลือก ควรเก็บในยุ้งฉาง หรือสถานที่เก็บที่ดี และมีอากาศถ่ายเท มีไม้แผ่นรองหรือวัสดุอื่นรองให้สูงจากพื้น ไม่วางบนพื้นโดยตรง

(4.2) การสีข้าว หากมีการสีข้าวชนิดอื่นก่อน ต้องทำความสะอาดเครื่องสีข้าวตามกรรมวิธีที่ถูกต้อง และจะต้องทำการตรวจสอบคุณภาพทุกครั้ง

การเคลื่อนย้าย กองเก็บ การรักษาสภาพ และการส่งมอบ

(1) ข้าวเปลือก หากมีการบรรจุในภาชนะบรรจุ เช่น กระสอบ เป็นต้น ภาชนะบรรจุต้องมีความสะอาด แข็งแรง เย็บหรือปิดผนึกให้แน่น

(2) ข้าวกล้อง และข้าวซ้อมมือ ต้องบรรจุในภาชนะบรรจุที่เก็บรักษาเมล็ดข้าวได้ดี วัสดุต้องสะอาด มีคุณภาพ และถูกสุขลักษณะ สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากสิ่งไม่พึงประสงค์ได้ ทนทานต่อการขนส่ง เพื่อป้องกันความเสียหายที่มีต่อเมล็ดข้าว หากมีการใช้กระดาษ トラประทับข้อมูลต่าง ๆ ต้องใช้หมึกพิมพ์หรือกาวที่ไม่เป็นพิษต่อผู้บริโภค

(3) ผู้บรรจุ ต้องปฏิบัติดูแลรักษาอุปกรณ์และสถานที่ในการบรรจุให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ

(4) มีการจัดการระบบบัญชีในการบ่งชี้ เคลื่อนย้าย กองเก็บ บรรจุหีบห่อ รักษาสภาพ ตั้งแต่ขั้นตอนการรับเข้า การสี ไปจนถึงการส่งมอบสินค้า

(5) มีขั้นตอนการควบคุมกองเก็บ ควบคุมการเบิกจ่าย และดูแลรักษาคุณภาพของสินค้า

การบรรจุหีบห่อ

(1) รายละเอียดบนฉลากหรือบรรจุภัณฑ์ให้ประกอบด้วยคำว่า “ข้าวไร่หอมหัวบอนกระบี่” หรือ “Hawm Huabawn Krabi Upland Rice” หรือ “Khao Rai Hawm Huabawn Krabi”

(2) ให้ระบุชื่อและสถานที่ผลิตหรือจัดจำหน่าย หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วันที่บรรจุ ระบุน้ำหนัก รอบการผลิต เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ เป็นต้น เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

(6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดกระบี่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ อยู่ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 22 ลิปดา ถึง 8 องศา 41 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 98 องศา 21 ลิปดาตะวันออก ถึง 99 องศา ถึง 19 ลิปดาตะวันออก ทางตอนเหนือประกอบด้วย เทือกเขายาวทอดตัวไปในแนวเหนือใต้สลับกับสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดและลอนชัน ทางด้านตะวันตก เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และบริเวณทางตอนใต้มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขากระจัดกระจายสลับกับพื้นที่แบบ ลูกคลื่น ส่วนบริเวณทางตอนใต้สุดและตะวันตกเฉียงใต้ มีสภาพพื้นที่เป็นแบบลูกคลื่นลอนลาด จนถึงค่อนข้างราบเรียบ และมีภูเขาสูงต่ำสลับกัน บริเวณด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นชายฝั่งติดกับทะเลอันดามัน มีความยาวประมาณ 160 กิโลเมตร และสภาพดินโดยทั่วไปของจังหวัดกระบี่มีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ปฏิภานดินเป็นกรดจัดมากถึงด่างเล็กน้อย และเนื่องจากข้าวไร่หอมหับบอนเป็นข้าวที่มีพันธุกรรมตอบสนอง เฉพาะดิน จึงทำให้ข้าวมีความหอมและทนทานต่อโรค

จังหวัดกระบี่ มีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีฝนตกชุกตลอดปี ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนธันวาคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนมกราคม - กลางเดือนเมษายน โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2,266.51 มิลลิเมตร และมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 26.9 องศาเซลเซียส มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 78

ด้วยลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศดังกล่าว ทำให้เหมาะแก่การปลูกและเจริญเติบโตของ ข้าวไร่หอมหับบอนกระบี่ และส่งผลให้ข้าวไร่หอมหับบอนกระบี่มีคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ เมื่อหุงสุกข้าวจะมีกลิ่นหอมเหมือนหัวเผือกชัดเจน ข้าวนิ่ม และไม่แข็ง

ประวัติความเป็นมา

ข้าวไร่หอมหับบอนกระบี่ เป็นพันธุ์ข้าวไร่พื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดกระบี่ ซึ่งนิยมปลูกกันมาตั้งแต่ สมัยปู่ย่าตายาย ประมาณ 150 ปี หรือ 3 ชั่วอายุคน ในอดีตการปลูกข้าวไร่หอมหับบอนจะลากกลางป่าทำเป็นไร่ เลื่อนลอย และเดิมประชาชนชาวกระบี่มีอาชีพทำเกษตร ประมง และค้าขาย ซึ่งในสมัยนั้นการคมนาคม ยังยากลำบากจึงต้องปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภค ประกอบกับพื้นที่ของจังหวัดกระบี่มีที่ราบในการทำนาอยู่ เกษตรกรจึงนิยมปลูกข้าวไร่เพราะอาศัยน้ำตามธรรมชาติเพียงอย่างเดียว สามารถปลูกบนที่ดอนได้ตั้งแต่พื้นที่สูง กว่าระดับน้ำทะเลเล็กน้อยจนถึงที่ลาดชันบริเวณสันเขาและภูเขา โดยมีการปลูกหลากหลายสายพันธุ์ แต่สายพันธุ์หอมหับบอนจะมีเอกลักษณ์เฉพาะคือเมื่อข้าวหุงสุกใหม่จะมีกลิ่นหอมเหมือนเผือก และมีรสสัมผัสที่ดี นุ่ม หุงขึ้นหม้อ โดยเฉพาะเวลาหุงข้าวแต่ละครั้งจะหอมฟุ้งไปไกลหลายบ้าน และด้วยมีกลิ่นหอมคล้ายหรือเหมือน “เผือก” หรือ “บอน” ในภาษาใต้ จึงเป็นที่มาของชื่อ หอมหับบอน หรือ หับบอน หรือ หอมบอน

ปัจจุบันการปลูกข้าวในจังหวัดกระบี่ลดลง ทำให้ข้าวหลายสายพันธุ์สูญหายไป แต่ข้าวไร่หอมหับบอน ยังเป็นที่นิยมปลูก เนื่องจากเป็นข้าวตลาดเฉพาะ โดยราคาจำหน่ายข้าวสารอยู่ที่ 50 - 100 บาทต่อกิโลกรัม เป็นที่ต้องการของตลาด และมีแนวโน้มในการบริโภคเพิ่มขึ้น การปลูกข้าวไร่จึงมีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียม และประเพณีของชาวบ้านในพื้นที่ กรณีที่ผลิตได้เกินความต้องการบริโภคจะนำไป แลกเปลี่ยนกับผลผลิตอื่นหรือจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครอบครัว และกลายเป็นข้าวของชุมชนตามวิถี

การดำรงชีวิตที่ต้องบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก การปลูกข้าวไร่นิยมปลูกในพื้นที่โค่นยางพาราหรือปาล์มน้ำมันใหม่ หรือปลูกเป็นพืชแซมระหว่างแถวยางพาราและปาล์มน้ำมันในแปลงที่เริ่มปลูกใหม่ นับเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการบริหารจัดการที่ดินอย่างคุ้มค่า ลดการบุกรุกพื้นที่ป่าและการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และยังส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัด โดยมีคำสั่งซื้อจากทั่วประเทศ เนื่องจากกลิ่นข้าวหุงสุกใหม่มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว และข้าวนี้ไม่แข็ง อีกทั้งร้านอาหารต่าง ๆ ภายในจังหวัดกระบี่ ได้นำมาให้ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวได้รับประทาน และยังมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ กิจกรรม “ลงแขกเกี่ยวข้าว นาข้าว นาขวัญ หนองทะเลวิทยา” โครงการส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหาร กิจกรรมส่งเสริมการผลิตและการแปรรูปข้าวไร้หอมหัวบอนสู่เกษตรกรมูลค่าสูง การจัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวไร้หอมหัวบอน และงานประกวดข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับการรับรองพันธุ์ข้าวจากกรมการข้าวในปี พ.ศ. 2567

(7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตพื้นที่การปลูกและแปรรูป ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดกระบี่ รายละเอียดตามแผนที่

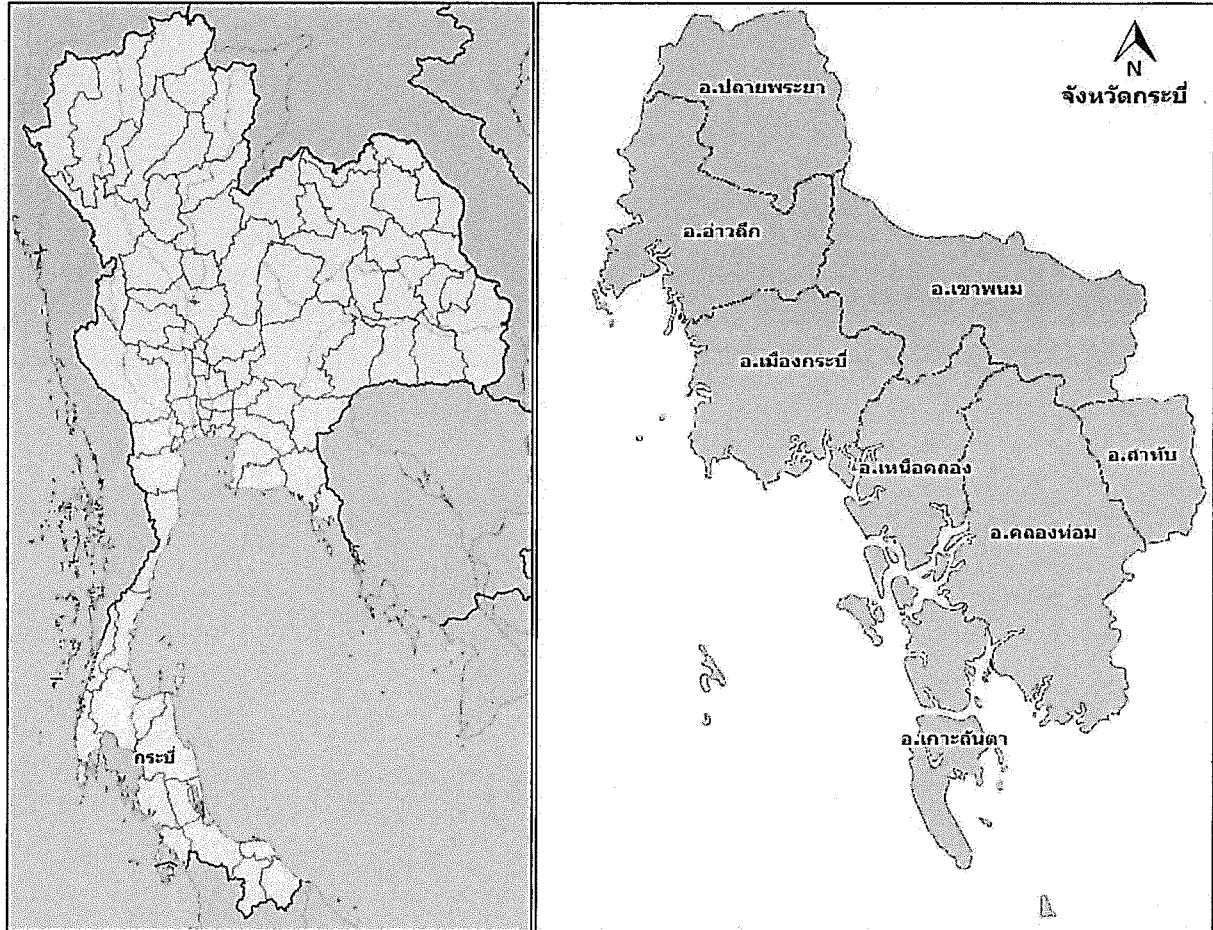
(8) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

- (1) ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ ต้องผลิตและแปรรูปในเขตพื้นที่ที่กำหนด และตามกระบวนการผลิตข้างต้น
- (2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

(9) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

- (1) ให้มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่
- (2) ผู้ขอขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า จะต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ และดำเนินการตามแผนการควบคุมตรวจสอบทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์
ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่

ขอบเขตพื้นที่การปลูกและแปรรูป ข้าวไร้หอมหัวบอนกระบี่ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดกระบี่